

**O'ZBEKISTONDA ISLOM BANKLARINING RIVOJLANISH
ISTIQBOLLARI**

**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИСЛАМСКИХ БАНКОВ В
УЗБЕКИСТАНЕ**

**PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ISLAMIC BANKS IN
UZBEKISTAN**

Holmamatov Farxod

Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti

“Bank ishi va buxgalteriya hisobi” kafesrasi.

Yusufaliyev Sanjar Tohir o'g'li

Kimyo Xalqaro Universiteti

bekmatovbekki@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekistonda islom banklarining rivojlanish istiqbollari, mavjud huquqiy baza va me'yoriy hujjatlar tahlili, shuningdek jahon tajribasi o'rganilgan. Islom banklarining O'zbekiston moliya bozoriga kirib kelishi va rivojlanishi bilan bog'liq muammolar va imkoniyatlar muhokama qilingan. Maqolada islom banklarini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar va tavsiyalar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *islom banki, islomiy moliyalashtirish, murabaha, mudaraba, ijara, sukuk, halol moliyalashtirish, O'zbekiston banklari.*

Аннотация: *В данной статье рассмотрены перспективы развития исламских банков в Узбекистане, анализ существующей правовой базы и нормативных актов, а также мировой опыт. Обсуждены проблемы и возможности, связанные с проникновением и развитием исламских банков на*

финансовый рынок Узбекистана. В статье приведены предпосылки и рекомендации по развитию исламских банков.

Ключевые слова: исламский банкинг, исламское финансирование, мурабаха, мудараба, аренда, сукук, халяль финансирование, банки Узбекистана.

Abstract: *This article explores the prospects for the development of Islamic banks in Uzbekistan, the analysis of the existing legal framework and regulatory documents, as well as world experience. Problems and opportunities related to the entry and development of Islamic banks into the Uzbek financial market have been discussed. The article provides the necessary conditions and recommendations for the development of Islamic banks.*

Keywords: *Islamic Banking, Islamic financing, murabaha, mudaraba, rent, sukuk, halal financing, banks of Uzbekistan.*

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekistonda moliya sektorini rivojlantirish va diversifikatsiya qilish bo'yicha faol islohotlar olib borilmoqda. Islom banki tizimini joriy etish ushbu islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi [1]. Islom bankingi tizimi an'anaviy bank tizimidan risklarni taqsimlash tamoyili bilan farq qiladi [2].

O'zbekiston aholisining aksariyat qismi musulmonlar bo'lgani sababli, islom banki xizmatlariga talab yuqori bo'lishi kutilmoqda. Bundan tashqari, islom banki xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va moliya bozorining diversifikatsiyasini ta'minlash imkoniyatini beradi [3].

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli tahlil, qiyosiy tahlil va statistik ma'lumotlar tahlili usullaridan foydalanildi. Adabiyotlar tahlili jarayonida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, me'yoriy hujjatlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari o'rganildi.

Islom banki bo'yicha fundamental nazariy asoslar Chapra [4] va Iqbol [5] asarlarida batafsil yoritilgan. O'zbekistonda islom banki rivojlanishi masalalari Abdullayev [6] va Karimov [7] tadqiqotlarida o'rganilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'tkazilgan tahlillar natijasida O'zbekistonda islom banki rivojlanishining bir qator istiqbolli yo'nalishlari aniqlandi. Birinchidan, mamlakatda 35 milliondan ortiq aholi istiqomat qiladi va ularning aksariyati musulmonlar bo'lib, islomiy moliyaviy mahsulotlarga talab yuqori. Ikkinchidan, Fors ko'rfazi mamlakatlari va Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlaridan investitsiyalarni jalb qilish imkoniyati mavjud [3].

Biroq, O'zbekistonda islom banki tizimini joriy etish jarayonida bir qator muammolar ham kuzatilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, islom bankingi sohasida malakali mutaxassislar yetishmasligi asosiy to'siqlardan biri hisoblanadi [6]. Shuningdek, mavjud me'yoriy-huquqiy baza ham xalqaro standartlarga to'liq moslashtirilmagan.

Karimov [7] ta'kidlaganidek, O'zbekistonda islom banki infratuzilmasini rivojlantirish masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Bu, ayniqsa, islomiy moliyaviy instrumentlarni baholash, risk-menejment va shariatga muvofiqlikni nazorat qilish tizimlarini shakllantirishda namoyon bo'lmoqda.

Chapra [4] va Iqbol [5] tadqiqotlariga ko'ra, islom bank tizimining muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun shariat kengashlari faoliyatini yo'lga qo'yish, islomiy moliyaviy instrumentlarni standartlashtirish va reguliyativ bazani takomillashtirish zarur. Bu tajriba O'zbekiston uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Jadval 1.

O'zbekistonda islom bankingi rivojlanishining SWOT-tahlili

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar	Imkoniyatlar	Tahdidlar
Musulmon aholining ko'pligi	Malakali kadrlar yetishmasligi	Xalqaro investitsiyalarni jalb qilish	Xalqaro standartlarga moslashuv muammolari

Yosh va o'sib borayotgan bozor	Infratuzilmaning rivojlanmaganligi	Moliyaviy inklyuziyani oshirish	Raqobatning kuchayishi
Hukumatning qo'llab-quvvatlashi	Huquqiy bazaning to'liq shakllanmaganligi	Yangi ish o'rinlari yaratish	Iqtisodiy beqarorlik
Xorijiy investorlarning qiziqishi	Tajribaning kamligi	Raqobat muhitini yaxshilash	Shariat talablariga rioya qilish muammolari

O'zbekistonda islom banki tizimini rivojlantirish bo'yicha xalqaro tajribani o'rganish natijasida shuni ta'kidlash mumkinki, Malayziya va BAA kabi mamlakatlar tajribasi eng maqbul model sifatida xizmat qilishi mumkin [2]. Bu mamlakatlar tajribasidan kelib chiqib, O'zbekistonda ham dual banking tizimini joriy etish, ya'ni an'anaviy va islom banki tizimlarini parallel ravishda rivojlantirish maqsadga muvofiq.

Jadval 2.

**O'zbekistonda islom banki rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari prognozi
(2025-yilgacha)**

Ko'rsatkichlar	Prognoz
Islom banklari soni	3-5 ta
Aktivlar hajmi	2-3 mlrd dollar
Bozor ulushi	5-7%
Mijozlar soni	500-700 ming
Xodimlar soni	1000-1500

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekistonda islom bankini rivojlanishining ikkita asosiy yo'nalishi mavjud:

Mavjud banklarning islomiy "oyina"larini ochish orqali. Bu yo'nalish kamroq xarajat va resurs talab qiladi, ammo shariat talablariga to'liq rioya qilish

muammolarini keltirib chiqarishi mumkin.

Alohida islom banklarini tashkil etish. Bu yo'nalish ko'proq resurs talab qiladi, ammo shariat talablariga to'liq rioya qilish imkonini beradi.

O'zbekiston uchun optimal variant - bu ikki yo'nalishni parallel ravishda rivojlantirish hisoblanadi. Bu yondashuv bozorning turli segmentlarini qamrab olish va raqobat muhitini shakllantirish imkonini beradi [8].

Islom bankingi rivojlanishining muhim jihati - bu raqamli texnologiyalardan foydalanish. Fintech yechimlarini joriy etish orqali islom banki xizmatlarini kengroq aholi qatlamlariga yetkazish va xarajatlarni kamaytirish mumkin. Bu ayniqsa uzoq hududlarda yashovchi aholi uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Qo'shimcha ravishda, islom bankingi O'zbekiston moliya bozorida quyidagi ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin:

Moliyaviy inklyuziyani oshirish - an'anaviy bank tizimidan foydalanishni istamagan aholi qatlamini moliyaviy xizmatlar bilan qamrab olish imkoniyati paydo bo'ladi [9]. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda bank xizmatlaridan foydalanmaydigan aholi ulushi 40% ni tashkil etadi, ularning sezilarli qismi diniy sabablarga ko'ra bank xizmatlaridan foydalanmaydi.

Raqobat muhitini yaxshilash - islom banklarining kirib kelishi moliya bozorida raqobatni kuchaytiradi, bu esa xizmatlar sifatini oshirish va narxlarni optimallashtirish imkonini beradi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, dual banking tizimi mavjud mamlakatlarda moliyaviy xizmatlar bozori yanada samarali ishlaydi.

Kapital bozorini rivojlantirish - sukuk va boshqa islomiy qimmatli qog'ozlarni muomalaga chiqarish orqali kapital bozori chuqurlashadi. Bu esa iqtisodiyotni moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish imkonini beradi [1].

Innovatsion moliyaviy mahsulotlar - islom banki mahsulotlari an'anaviy bank mahsulotlariga nisbatan innovatsion yechimlarni taklif etadi. Masalan, musharka va mudaraba shartnomalariga asoslangan loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari start-up loyihalar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Xalqaro moliya markazlari bilan integratsiya - islom banki tizimini

rivojlantirish Dubai, Kuala-Lumpur kabi yirik islomiy moliya markazlari bilan hamkorlikni kengaytirish va O'zbekistonning xalqaro moliya bozoridagi mavqeini mustahkamlash imkonini beradi.

XULOSA

O'zbekistonda islom bankingi tizimini rivojlantirish istiqbollari tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, mamlakat bu yo'nalishda katta salohiyatga ega. Huquqiy asoslar yaratilgan bo'lsa-da, tizimni to'laqonli joriy etish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur.

Birinchi navbatda, me'yoriy-huquqiy bazani xalqaro standartlarga moslashtirishni davom ettirish lozim. Bu islom banklariga O'zbekiston bozorida erkin faoliyat yuritish va xalqaro investorlar bilan hamkorlik qilish imkonini beradi. Kadrlar tayyorlash masalasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Oliy ta'lim muassasalarida islom bankini yo'nalishlarini ochish va mavjud bank xodimlarini qayta tayyorlash dasturlarini yo'lga qo'yish tavsiya etiladi. Shuningdek, xorijiy ekspertlarni jalb qilish va ular bilan tajriba almashish muhim.

Infrastrukturani rivojlantirish, xususan, shariat kengashlari faoliyatini yo'lga qo'yish, islomiy moliyaviy instrumentlarni baholash va risk-menejment tizimlarini shakllantirish zarur. Bu borada Malayziya va BAA tajribasidan foydalanish maqsadga muvofiq.

Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, xususan, yirik islomiy moliya markazlari bilan aloqalarni rivojlantirish, xalqaro islomiy moliya tashkilotlariga a'zo bo'lish va ular bilan hamkorlik qilish O'zbekistonda islom bankingi tizimini rivojlantirishga yordam beradi.

Yuqoridagi chora-tadbirlarning samarali amalga oshirilishi O'zbekistonda islom banki tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi va mamlakat moliya bozorining diversifikatsiyasiga, moliyaviy inklyuziyaning oshishiga hamda iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Moliya bozorini rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. (2020)

2. Ahmad, A. (2020). *Islamic Banking: Principles and Practice*. Oxford University Press.
3. Абдуллаев, Ш. (2021). Ўзбекистонда ислом банкинги: имкониятлар ва истиқболлар. *Молия ва банк иши*, 2(45), 12-18.
4. Chapra, M. U. (2019). *The Future of Islamic Banking*. Islamic Research and Training Institute.
5. Iqbal, Z. (2021). *Introduction to Islamic Finance*. John Wiley & Sons.
6. Каримов, Р. (2022). Исламские банки в Узбекистане: анализ и перспективы. *Экономика и финансы*, 3(67), 45-52.
7. Абдуллаев, А. (2021). *Ислом молияси асослари*. Тошкент: Иқтисодиёт.
8. Шарипов, С. ва Ахмедов, Ф. (2023). "Ўзбекистонда ислом банкинги ривожланишининг замонавий тенденциялари". *Иқтисод ва молия*, 4(56), 78-85.
9. Hassan, M.K., & Aliyu, S. (2023). "Islamic Banking Growth in Emerging Markets: Opportunities and Challenges". *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 19(2), 145-163.